

פסטיבל פליציה בלומנטל למוזיקה

26-30.03.19

FELICJA BLUMENTAL INTERNATIONAL MUSIC FESTIVAL

30.3 Saturday, 12:00 / 17:00
Shidlovsky Auditorium
The Tel – Aviv Museum of Art

17:00 / 12:00 שבת 30.3
אולם שידלובסקי
מוזיאון תל אביב לאמנות

The Emperor of Atlantis Or the Disobedience of Death

קיסר אטלנטיס או שביתת המוות

Play in One Act
Viktor Ullmann, composer (1888-1944)
Viktor Ullmann, Libretto

מחזה במערכה אחת
הלחנה: **ויקטור אולמן** (1888-1944)
ליברית: **ויקטור אולמן**

Herbert Gantschacher (Austria), Director
and Producer

הרברט גנטשאכר, במאי ומפיק

ARBOS – Company for Music & Theatre
Rita Hatzmann, & Markus Rupert,
Performers of the puppets
Georg Luksch, Sound designer and
Technical Assistant
Yossi shiffmann, translation and text
screening

אנסמבל "ארבוס" (אוסטריה) למוזיקה
ותאטרון
ריטה הצמן ומרקוס רופרט, מפעילי בובות
גאורג לוקש, עיצוב פסקול וניהול טכני
יוסי שיפמן, תרגום לעברית והקרנת כתוביות

Martin Novak, Technical Director
Burgis Paier, puppets and costumes design

מרטין נובק, מנהל טכני
בורגיס פאיר, עיצוב תלבושות ובובות

The recording is a live recording of the first
performance ever took place at the
concentration camp of Theresienstadt /
Terezin on 23rd of May 1995, 51 years after
the rehearsals at Terezin by ARBOS.

הקלטת האופרה היא מהופעה חיה שנערכה
בגטו טרזיינשטאט בתאריך 23.5.1955, 51
שנים לאחר החזרות שנערכו בגטו

Herbert Gantschacher
"Some Kind of Preliminary Remarks"

Viktor Ullmann's opera "The Emperor of Atlantis Or the Disobedience of Death" has been a subject to editing in text and music. But Ullmann's opera does not need any editing, nor does it deserve it, because it fully exists in the draft of the original score. In the first edited version from 1976 someone replaced the original title and changed it into "The Emperor Of Atlantis Or The Death Abdicates", But Ullmann himself wrote on the original score the title "The Emperor Of Atlantis Or The Disobedience Of Death" (the original role book of Karel Berman uses the same title, only the word "Death" is using the ancient German word "Todt", and Karel Berman was the first singer of the character of Death at the rehearsal at the concentration camp of Terezin in 1944). Thanks to the surviving artists from Terezin — the singer Karel Berman, the concertmaster of the Terezin rehearsals of Ullmann's opera and

the violinist, Paul Kling, and the violinist, Herbert Thomas Mandl (who also observed the rehearsals of the opera from the coffeehouse in Terezin) — Ullmann's opera was reconstructed in its original version. These surviving artists and the musicologist Ingo Schultz (who wrote the biography of Viktor Ullmann) worked with the theatre of ARBOS – Company for Music & Theatre, to bring back Ullmann's original vision to the stage. This artistic reconstruction is the basis of the two productions of Ullmann's opera by ARBOS. The first production was in the seasons from 1992/1993 to 2001/2002, and the second one in the seasons since 2014/2015. There was also a third production together with the documentary music theatre movie about Ullmann's opera (from 2007 to 2014). It took overall 48 years (from 1944 to 1992) for Ullmann's original version to premiere in Austria and the Czech Republic, directed and produced by Herbert Gantschacher (the artistic director of ARBOS), and it took 51 years for it to be performed for the first time in Terezin. There have been three recordings of the opera — one was a studio recording produced by ARBOS and studio MATOUS in Prague (1995), and the other two were of live performances in Prague and Theresienstadt. Ullmann worked nearly his entire life on his opera, from The Great War in 1917 to 1944 at the concentration camp of Terezin.

Addendum to the libretto: Viktor Ullmann himself is the librettist of the opera. Peter Kien was, so to speak, the dramaturge of the Theresienstadt rehearsals (in which Viktor Ullmann did not participate), and edited the opera for a possible performance with his own texts. After the end of the rehearsals in the summer of 1944, Ullmann completed his opera during his "Freizeitgestaltung" (leisure time activities) in the concentration camp of Terezin. Ullmann's opera is an anti-war opera that opposes any form of despotism, but there's a misunderstanding that Ullmann's work only resists and challenges Nazism. It takes a great amount of courage to work on an anti-war opera under the conditions of a concentration camp.

הרבֵּרֵט גֵּנְטֶשְׂאָכֵר העֵרוֹת רֵאשׁוֹנוֹת

האופרה של ויקטור אולמן, "קיסר אטלנטיס או שביתת המוות", חוותה עריכות בטקסט ובמוזיקה. אבל האופרה של אולמן לא צריכה עריכה וגם לא ראוייה לה, כי האופרה קיימת במלואה בטיטה של המלחין. בגרסה הערוכה הראשונה מ-1976, מישהו שינה את הכותרת המקורית ל"קיסר אטלנטיס או המוות המפטיר", אך אולמן בעצמו כתב את הכותרת "קיסר אטלנטיס או שביתת המוות" על הפרטיטורה המקורית (ספר התפקידים המקורי של קרל ברמן השתמש בכותרת זו, רק שהמילה "מוות" בגרמנית עתיקה "todt", וברמן היה הזמר הראשון ששיחק את דמות המוות בחזרה בגטו טרזיינשטט ב-1944). הודות לאמנים שניצלו מטרזיינשטט, — הזמר קרל ברמן, הכנר הראשי פול קינג, והכנר הרברט תומאס מנדל (אשר השקיף על חזרות האופרה מבית קפה) — האופרה של אולמן שוחזרה לצורתה המקורית. האמנים הללו ששרדו והמוזיקולוג אינגו שולץ (שגם כתב את הביוגרפיה של ויקטור אולמן) עבדו ביחד עם התיאטרון ארבוס על מנת להביא בחזרה את יצירתו המקורית של אולמן לבמה. שחזור זה הוא הבסיס לשתי ההפקות לאופרה של אולמן בידי ארבוס, הראשונה בעונות 1992/1993 עד 2001/2002 והשנייה החל מעונות 2014/2015 ואילך. הייתה גם הפקה שלישית ביחד עם הסרט הדוקומנטרי על האופרה של אולמן (2007-2014). לקחו 48 שנה עד לפרמיירות של הגרסה המקורית של אולמן (באוסטריה וצ'כיה), בהפקתו ובבימויו של הרברט גנטשאכר, המנהל האמנותי של ארבוס, ו-51 שנה עד לביצועה של האופרה בטרזיינשטט (1995). בוצעו גם שלוש הקלטות של האופרה, אחת בהפקת סטודיו בפראג ב-1995, והשתיים האחרות היו הקלטות חיות של הפרמיירה בצ'כיה (כולל ראיון עם קרל ברמן) ואחד הביצועים בטרזיינשטט. אולמן עבד רבות על האופרה, החל מ-1917 במלחמת העולם הראשונה עד 1944 בגטו. הערה על הליברית: אולמן בעצמו היה הליברתן של האופרה. פטר קין היה הדרמטורג בחזרות בגטו טרזיינשטט (שבהן אולמן לא השתתף) וערך את האופרה עם טקסטים משלו בשביל ביצוע אפשרי של היצירה. לאחר תום החזרות בקיץ 1944, אולמן סיים את האופרה בשעות הפנאי בגטו. האופרה היא נגד מלחמה ונגד כל סוג של עריצות, אך קיימת אי הבנה (מובנת) שהאופרה היא באופן ספציפי התנגדות לנאציזם. נדרש אומץ רב לעבוד על אופרה אנטי-מלחמתית תחת התנאים בגטו. (תרגום: גיא ביגל)

ויקטור אולמן הוא מהמלחינים שהיו עצורים במחנה טרזין, ואחר-כך הומתו ב-אושוויץ. את האופרה "קיסר אטלנטיס" חיבר בקיץ 1944, ללברית מאת פטר קין. זוהי אופרה שנונה מאד, הכתובה כמשל אבסורדי: היא מלגלת על שליטים ועל מלחמות, תוך תיאור של התמודדות בין הקיסר - שעיסוקו היחיד הוא מלחמה והרג - לבין המוות.

הקיסר מתבודד בחדר מבוצר, אטום, משם הוא פוקד על כוחותיו באמצעות הטלפון. הוא מצפה שהמוות, בן-בריתו הוותיק, ישרת אותו באינטנסיביות, ויהפוך אותו לשליט יחיד בעולם. אבל המוות מתמרד. לטעמו, זלזל הקיסר בכבודו, והפך אותו להמוני מדי, והוא מכריז על שביתה. הוא שובר את חרבו,

ופירוש הדבר הוא, כי מעתה איש לא יוכל עוד למות. הקיסר מקבל בטלפון הודעות על ערים כבושות שכל תושביהן נשארים חיים, על נידונים למוות ששורדים את חבל התלייה, ועל חולים ופצועים אנושים שאינם מתים. בלי המוות הקיסר לא יכול להמשיך בתכנית ההרג שלו. כשמתברר לו שהגיע למבוי סתום, הוא מגלה שהמוות נמצא לידו. הקיסר מתלונן לפניו, והמוות מציע לו, שבלי ברירה – ינוח, כלומר יפסיק את ההרג. את ההצעה הזאת הקיסר לא יכול לקבל, והוא דורש מהמוות לחזור לתפקידו, ומיד. המוות מוכן להישמע – בתנאי שהקורבן הראשון שלו יהיה הקיסר עצמו. לתנאי הזה הקיסר נאלץ להסכים. הוא רק מצטער שימות בלא שהספיק להשלים את משימת השמדת הגזע האנושי.

כשהקיסר מובל אל מותו, האופרה מסתיימת במוסר השכל, במלים: "אל נזלזל במוות, ואל נישא את שמו לשווא - הוא נועד לאלה שסבלם קשה מנשוא. הבה ונלמד לכבד את השמחה ואת הכאב שהחיים מעניקים לבני-האדם."

המוסיקה שאולמן הלחין היא עירוב של סגנונות שונים, ג'ז ואוואנגארד. יש בה ציטוטים רלבנטיים רבים מתוך יצירות מאת באך, סוק, מאהלר, דבוז'ק, היידן ועוד, כשהקטעים המצוטטים קשורים לתוכן האופרה בדרך האסוציאציה. כך, למשל, מצוטט קטע מרביעיית "הקיסר" לכלי-קשת של היידן, אופוס 76 מספר 4. קטע זה, שבמקורו הוא נעימת-עם קרואטית, היה לימים להמנון הממלכה האוסטרו-הונגרית, ואחר-כך לנעימה הנאצית - "גרמניה מעל כולם". הפתיחה של האופרה לקוחה מתוך הסימפוניה "עשאל" מאת יוזף סוק - יצירה שהיתה ידועה מאד בתחילה המאה העשרים, ושימשה כמוסיקה רשמית של הרפובליקה הצ'כית בין שתי מלחמות העולם. בין השאר אפשר להבחין גם בקטעים מתוך "שירת האדמה" של מאהלר, ומתוך הרקוויאם של דבוז'ק, בשיר-ערש גרמני, ועוד. (ארי שפירא)

בתמיכת:

Zukunftsfonds
der Republik Österreich

LAND KÄRNTEN

Under the patronance of: Peter Kaiser, Governor of the State of Carinthia in The Republic of Austria
Reinhard Rohr, First President of the Parliament of Carinthia in The Republic of Austria
Herwig Seiser, Culture Speaker, Party Speaker and Member of the Parliament of Carinthia in The Republic of Austria